

Filip Tomáš: Holokaust jako fikce (abstrakt)

Anglický název práce *Holokaust jako fikce* není zcela jednoznačný, protože ekvivalent *The Holocaust as a fiction* má svým neurčitým členem blízko k popření holokaustu jako historického fenoménu. To je samozřejmě naprosto nepřijatelný nesmysl, jakkoliv se v historii od samotného průběhu války setkáváme i s popíráním (utajováním) holokaustu. Autorovi zde jde spíše o zdůraznění základního vymezení vlastního tématu. Tím právě není holokaust jako historická událost – exterminace evropského židovstva nacionálněsocialistickou politikou v letech 1939–1945 – : jsou jím *literární díla* reprezentující tyto události. Metodologickým východiskem je teorie fikčních světů (Lubomír Doležel ad.), zajímá nás tedy přenos aktuálních událostí do možných a fikčních světů, reprezentace výsledků tohoto přemostění v literárních dílech.

Práce je rozčleněna do čtyř kapitol, které se po terminologickém a teoretickém vymezení přístupů soustředí na funkční přístupy k dané reprezentaci. Holokaust je tak sledován ve třech hlavních kapitolách: *Holokaust jako svědectví*, *Holokaust jako mezní situace* a *Holokaust jako literární transdukce*. Holokaust jako svědectví se věnuje především dílům, jež svojí intencí usilují o objektivní, faktuální reprezentaci a jsou fikci spíše protikladem. Ukazuje se přitom, že jak strategie, tak hledání základních pojmenování jsou od samotného počátku, již bezprostředně na konci druhé světové války, silně metaforizovány a v československém totalitním kontextu po roce 1948 i výrazně ideologizovány: v historiografické interpretaci války není hlavní obětí žid nýbrž politický vězeň-komunista. Stejně tak od počátku je přítomna i popírána aporie nezobrazitelnosti katastrofy tak bezprecedentní (Adorno). V třetí kapitole je pozornost věnována termínu Tzvetana Todorova a „*mezní situace*“ je reprezentována trojím způsobem: fikčními díly zasazenými do koncentračních táborů a ghatt (např. Arnošt Lustig, František Kafka, Josef Bor), do „ghetta za zdí“ – světa, v němž je židovské obyvatelstvo teprve na „konečné řešení“ připravováno – tedy diskriminováno,

ostrakizováno, okrádáno a ponižováno, nebo do světa poválečného, v němž šoa zůstává jako memento – trvalé poznamenání ghetto-paměti postav (Fischl). Závěrečná kapitola se vrací k Lubomíru Doleželovi a jeho pojmu *transdukce*. Tím má Doležel na mysli především způsob, jímž jednotlivé textury reagují na fikční světy ostatních děl. Jde o způsoby přetváření, navazování a především přepisování. Doleželovi jde ale o něco více než jen o jednotlivé intertextuální vazby, které by vysledovávaly způsob mezitextové komunikace v rovině lingvo-literární analýzy. Interpretačně se kapitola vyrovnává s nejvýraznějšími díly tohoto typu – snovou scénou *Sestry* Jáchyma Topola, *Cestou do země zaslíbené* Ladislava Fukse, *Hodinou tance a lásky* Pavla Kohouta a překvapivě humoristickými díly Jiřího Roberta Picka. Tematologicky zaměřená práce pojmenovává hlavní tendence a strategie, s nimiž umělecká díla reprezentují holokaust, budují ustálenou i neustále narušovanou topiku své řeči. Práce usiluje o čtení těchto děl jako fikčních, třebaže se v etické rovině zdá, že spojení holokaustu s otázkami fikce je vyloučené.